

૨૪ ૧૨. ૧૩. ૩૬

૨૪ ૧૨. ૧૩. ૩૬

રીવિજન કમિટીએ સુધારેલી ૮૦૦૦ પુસ્તકો પાસે
 મુજબ ખાસ ઘડંબર શિક્ષકો પાસે તેવાર કરાવેલી

નવી ગુજરાતી બીજી ચોપડીના

II *Page No. 104*
 અથ. ૨૪ ૧૨. ૧૩. ૩૬

૧૭૩૧

પ્રકાશક

પુસ્તકેશર જોડીશનદાસ ત્રીવેદીવનદાસ.

માલેશ, જે. જે. એન્ડ કું.

૬૦ તાર એફિસ સામે—સુરત.

શકે ૧૮૪૨

સને ૧૮૨૧

સંવત ૧૯૭૭

કો. ૦-૫-૦

પી "સુદર" પ્રિ. પ્રેસમાં વિશ્વદાસ કીશનદાસે

જાપી દે સીમડાયેક—સુરત.

૮૨૮૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરોલિંગ સંસ્થા
૮૨૮૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૨૫૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ કાવ્ય મોહનના રસ

વિષય મે ૩૫૨ : ૬૪૬ : ૬ : ૨૫

ગુજરાતી બીજ ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૧ લો.

પાઠ ૧ લો.

પરમેશ્વર-ધર્મ, જગત-
કર્તા.

અધુ-સધાળું, તમામ
કડીઆ-ધન ચાણુનાર
વટેમાર્ગ-રસ્તે જનાર
ઓસરી-ધરનો આગળ
નો ભાગ જેની ઉપર
છાપડ હોય તે

પાધ-સપાટ ખુલ્લું
બકિ-પરમેશ્વરનું ભ-
જન કરવું તે

ધર્મશળા-મુસાદરને ઉ-
તરવાની જગ્યા

પૂર્વી-જમીન

મેજ-ટેમલ

મુલા-લાકડાં ધડનાર

મકાન-ધર

મધુર-શામ કરનાર

મધમધે-અહેકે

વાસ-સોરમ મુગધ [માં

કામમાં-અપમાં ઉપયોગ

ધાર-બીહાનલું

ગંગન-અકાશ
તારા-ચંદ્રણાં
ઝગઝગે-ચડચડે, ચળકે
ઉભર-અજવાળું પ્રકાશ
સરજ્યા-મનાવ્યાં
કળાતુ-સમજાતું
દયાળુ-દયાવળા
હોત્રિયાર-ચાલાક
પાડ-ઉપકાર
દરરોજ-હમેશાં

પાઠ ૨ જો.

સવાર-પ્રભાત
વર્ણન-વ્યાન, વીગત
ગવેયા-ગાનારા
મધુર-મીઠું
પખેર-પક્ષીઓ
બ્રમર-ભમરો [રમ ગુર
મુલાં-મુસલમાનો ધ-
તુલ-ઓડપરના દાણા
વાવેતર

અધકાર-અધાર
મુજ-મારા કરા
ખાળ-ખાલિ, નાના છો-

વન-જંગલ
વાણું વાયું-સવાર થઇ
વીતી-પૂરી થઇ [નસ
ઝગઝગાર-ચળકાર, ઉ-
દીસે-દેખાય [જાતના
ભાતભાન-જુદી જુદી
ડેલે-હાથે
પૂટડા-રૂપાળા
તેજ-અજવાળું, પ્રકાશ
શીકું-ઝાંખું [જા જગો
ખુણા ખાંચા-ઓથાવા-
ખેજ-શાધે
જનો માણસો
ધ્યાન ધરી-આંખો મીં
ચી પરમેશ્વરને જુએ
ગાન-ગાયન
દાતા-ગરીબોને આપ-
નાર માણસ
દાન-ગરીબોને આનાજ
પૈમા વિગેરે આપવું તે
આંગ ખોલે-મોટે સાદે
પ્રભુનું નામ લે
ઉદય થયો-ઉગ્યો

ગૂંગૂ-ગણુગણુડ
પત્ર-પાંદડાં
ખોલે-ઉધાટે

ઉમંગી-હોંશીલા
વાય-ઉડે, દેડે
વીના-ભાઈ, બધુ

મગન-ખુશી
ધ્યાન-ચિત્ત, મન
માત-મા, માતા

કવિતાની સમજૂતી.

(૧)

અન્વય—રાત વીતી, વા'ણું વાચું અને પૂર્વે ઝગઝગાટ થયો (તેથી) ભાત ભાન રંગ દીસે, (છે અને) જાડ પાન ડોમે (માટે) મારા વાંલા બાળ (તુ) જગ, પંખી વન ખોલે

અર્થ—રાત પૂરી થઈને સવાર થઈ, પૂર્વ દિશાનાં ચળકાટ થયો અને ત્યાં જુદી જુદી જાતના રંગ દેખાય છે, અને જાડો અને પાંદડાં ડોલે છે માટે હે મારા વહાલા બાળક તું જગ, જો જંગલમાં પક્ષી ખોલેછે

(૨)

અન્વય—કુકડા ફરે ફક, (અને) કાગડા કા કા કરે. કુટડા મેના પોપટ (ને) મોર મધુર ખોલે છે

અર્થ—કુકડા ફરે ફક અને કાગડા કાકા કરે છે અને રૂપાળા મેના, પોપટ અને મોર મીઠા ખોલ ખોલે છે માટે હે મારા વહાલા.

(૩)

અન્વય—ચંદ્ર તેજ શીકું પડ્યું તારા તેજ ઉડી ગયું (ને) ચોર મોહું કાળું થયું (કે તે) ખુણા ખાંચા ખોલે.

અર્થ—ચંદ્રમાનું અજવાળું ઝાંખું થયું, તારાનો ચળકાટ દેખાવો બંધ થઈ ગયો, ચોર લોકોના મોં (અજવાળું થવાથી રહેને પકડાય જઈશું એ ખીકથી) વીલાં પડી ગયાં અને ખૂણે ખાંચે ચોરાવાળા સંતાવાની જગા શોધવા લાગ્યા માટે હે મારા વહાલા.

(૪)

અન્વય—બકત જનો ધ્યાન ધરે, ગવૈયાઓ ગાન કરે, દાતા રહે દાન દીએ (અને) કુલા ખાંચ ખોલે

અર્થ—પ્રભુ ભક્ત માણસો પ્રભુમાં ચિત્ત લગાડે, ગાનારા ગય, પરોપકારી માણસ દાન આપે અને મુસલમાનોનાં ધર્મગુરૂ મસીદ ઉપર ચઢી મોટે સાદે અલાનું નામ પોકારે છે માટે હે મારા વહાલાં (૫)

અનવય—સુરજ તણો ઉદય થયો (તેથી) રાતનો અધકાર ગયો, ભરર ગુંગુ કરે (અને) કમળ પત્ર ખેલે

અર્થ—સુરજ ઉગ્યો તેથી કરી રાતનું અધાર જતું રહ્યું અને ભરરાઓ ગુંગું અવાજ કરવા લાગ્યા, અને કમળોએ પોતાનાં પાંદડાં ખીડેલાં હતાં તે ઉઘાડ્યાં માટે હે મારા વહાલાં (૬)

અનવય—તડકા જેમ વધતો જાય, (તેમ) માણસો ઉમંગી થાય આકાશે પંખેડ ધાય (અને) ઢોર ચારો ખાળે

અર્થ—જેમ જેમ સુરજનું અજવાળું વધારે વધારે પડતું જાય તેમ તેમ માણસો હોંશીલા થાય ગગનમાં પક્ષીઓ ઉડા ઉડ કરે અને ઢોરો (પશુઓ) ચારો શીધવા લાગ્યા માટે હે મારા વહાલાં (૭)

અનવય—ઝાડ, વેલી, ફળ ને ફુલ (એ) ધીમે ખીલે (એમાં) નહિ બૂલ, (મળી) ખાવા જાય તાજાં તૂલ પક્ષી બહુ ટાળે

અર્થ—ઝાડ, વેલા, ફળ ને ફુલ. બધાં જુલ વગર ધીમે ધીમે ફુલે, વધે અને બધાં પક્ષી એકઠાં થઈ વાવેતરમાં તાજાં ખાવાનું ખાવા જાય, માટે હે મારા વહાલાં (૮)

અનવય—(હે) ઉઠ વીરા મગન થઈ પ્રભુ કેરું નામ લઈ, (અને) વાંચ પાઠ ધ્યાન દઈ, એમ માત બોલે

અર્થ—હે ભાઈ! તું હસતો રમતો પરમેશ્વરનું નામ દેતો દેતો ઉઠ, અને તારો પાઠ મન દઈને વાંચ એવી રીતે ના કહે છે હે મારા વહાલાં

પાઠ ૩ બે

ઝડતુ-પાસમ
મહીન-માસ
ઉત્તમ-મકર સંક્રાંતિને
તહેવાર
તિથિ-મહિના । દરેક
દિવસને તિથિ કહે છે
પર્વ-તેહેવાર તિ દિવસ
પુનમ-પૂરે પૂરે ચાંદો ઉગે
આવણુ-ચો-સાનો બી-
જો મહિનો અને
વરસનો દશમે
હારતકી-કરતક મહી-
નાથી શરૂ થતાં
પખવાડીઆં-મહીનાના
બે ભાગ
વસ્ત્ર-લુગડાં
કાલે-આવતેદહાડે
કેમ-શા મટે
ટાઢ-ઠંડી
મતમ-કનકમ
ઉડાડે-ચગાવે [સમની
શિઆળાની-ટાઢના મો-
રત-મોસમ
ગરમ-હુકાળા
હોળી-હુતાશની, ફાગણ
મહિનાની, પુનમને
દિવસે લાકડાં ગોઠવી
સળગાવવાનોતેહેવાર

ઉનળાખાં-ગરમીની
મે સમમાં
અમ-સ-હીનના છે-
લ્લો દિવસ
પડવાથી-હેલીતિથિથી
કેખે-હિસાબે
પં ૧-વીજણાં
બળે ૨-જનોદ પહેરવાનો
વિવસ [દિવસ
દસેરા-શમીઠુક્ષ પુજવાનો
દિવાળી-વરસનો છેલ્લો
દિવસ

પાઠ ૪ થો.

મેળો-મેદની
વિખુટા-જુદા
બહેક બહેક-સરી વસ
આવવી તે
મહારીઓ-તમામગીર
સુખડીઆ-કદોઈ, મી-
ઠાઈખનાવનાર [નાર
સરેયા-સુગંધી વસ્તુ વેચ-
દ્રાક્ષ-એક જાતનો મેવો
ગોકળ આઠમ-કૃષ્ણનો
જન્મ દિવસ
કડકડનાં-અવાજ કરતાં
કપડાં-લુગડાં
ભાષમધ-દોરતદાર
મખારમાં-ચોટામાં
ભારે-મણીજ

હઠ-જમાવ મેદની
દારખધ-એકપછી એક
છોટી-ખાણુથી
કંસારાની-ધાતુના વાસ-
ણ જમાવતારની
હાટ-દુકાનો
મિહાઈ-મખડી, િહાસ-
વાળો ખેરાક
ખડકેલી-સીંચેલી
ખરાદી-લાકડાના રમ-
કડાં ઉતાગનાર
પલંગ-ટેક્ષીઓ
કેચ-એ બળુ તકીયા-
વાળો પલંગ
પુષ્કળ-વધારે. [નાર
કાપડીઆ-લુગડાં વેચ-
દીઠી-નેઈ [જાતનું
જાતમાતનું જુદીજુદી
અજી-એકજાતનો મેવો
નારગી-એક જાતનું
લીંબુ જેવું ફળ
સંતરા-એક જાતનો લીં-
બુના ફળે મળતો
મેવો
ચોમાન-ખુદથીજગ્યા
ખેલ-રમત
સિપાઈએ-એકીદાર
સવારો-એકી ઉપર બેસી
ફરનારા એકીદારો

કુંડી-ચક્રડી.
હરખ-આનંદ.
માય-સમાય.

પાઠ ૫ મો.

સોખત-સંગત.
શેખી-શીસીઆરી.
દોસ્ત-બાધબધ
સોહી સોહાણુ-ધણુસો.
હીવાળુ, ધવાયલું
બાગ્યશાળી-નશીબદાર
હીકરું-માટીના ડુટેલા
વાસણુનો કટકો
ફકડ-ફકડો
નિશાત-એવાણુ
સબજ-મજબૂત
પ્રેમ-હેત, પ્યાર
પટેલ-મામુનો ઉપરી

પાસે-નજીક
મઝા-મઝત, આનંદ
પારકાં-મીઝનાં
સમજીવીને-પદ્ધતીને,
ફાસલાવીને
કાંપો-કાંટાનું પારણું,
લાકડાનો દરવાજો
અદર-માહે
આધો-દૂર, છેડે
ખાસાં મજનનાં
તાકીને-ધારીને
ધાટ-ઉપાય, રસ્તો
રાસ-દોરડું
જોરથી-ખળવડે
પછવાડેથી-પાછળથી
રખેવાળ-સાચવનાર
ઝપાટો-સપાટો
રોતોરોતો-રડતો રડતો

નાસતો-દોડતો
અથડાયું-પછડાયું
ચક્રી-તમર
છુંદાઈ-કચરાઈ
લપડાકો-તપાયા. ધોભો
ચોરની-છાનું માનું લઈ
જનારની
તુંએ-તુંપણુ
ચોડી કાઢી-મારી
અસર-લાગણી, ફળ
સંગ-સંગત, સોખત
રંગ-પાસ, અસર
પેસે-આવે
કામ-ઠેકાણું
હરસે-શોભશે
રડો-સારો
ખુશો-ખરાખ
વિદ્યા-ભણતર

કવિતાની સમજૂતી.

(૧.)

અ.વય—જેને જેવો સંગ (તને) તેવો રંગ બહુ બેસે, જેને જેવો સંગ (તને) પ્રેમ પણ તેવો પેસે.

અર્થ—જેને જેવી સંગતા તેને તેવીજ અસર થાય, જેને જેવી સંગત તેવુંજ હેતુ ત્યાં વધે.

(૨.)

અ.વય—જેને જેવો સંગ તે તેવાં કામ કરશે, જેને જેવો સંગ (તે) તેને કામ બધું રહેશે.

અર્થ—જેને જેવી સંગત તેવાંજ કામ તે કરશે, અને જેને જેવી સંગત તેવેજ ઠેકાણે જઈને તે ઉભો રહેશે.

(૩)

અ-વય—રૂડે સંગે રૂડો થશે (અને) ખુરે સંગે ખુરો બને, સારા મહેતાના સંગથી ભાગ્યશુભી (હોય તે) વિધા બણે.

અર્થ—સારી સંગત હશે તો તે સારો બનશે, ને નકારી સંગત હશે, તો નકારો બનશે, પણ સારા મહેતાજીની સંગતથી નશીબવાળો હોય તે વિધા બણે. (બણીને નશીબવાળો થા-).

પાઠ ૬ ઠો.

ખરડેલ-રજળાકિ, રખ-
ડતો

ફાઇ પગલું-ફાઇએ જા-
પેલું સોનાનું ગોળ
ધરણું

મસ્તી-તોફાન
ખદખદતો-ઉતો, ઉતો
વધાઇ-વધામણી

અટક્યાળો-અડપલાં
હાડવૈદ-ભાંગેલાં હાડકાં
સમા-રનારા ડાકટર

એવારણાં-વહાલાંને મ-
ળવાની ધેરાની રીત
ઓસડેસડ-દવાદાર

આનંદ-હરખ
પાર-છેડો. [રસો
લાડકવાયો-લાડમાં ઉછ
બેટ-સોગાત

કુટવ-નગી ટેવો

પેળા-ખડકી
ધલાજ-ઉપાય

વંદી-બહેકી, છકી
શેરી-ફળાઉં
ચોટામાં-બળગમાં

રજળતો-રખડતો
તંબર-આંખે અધારાં
આવવાં

બેકડો-રગડો
તાણતો-શકતો
ઓળખીતો-જણીતો

વસે-હાલ
ખો-ટેવ, આદત [વાત
શિખામણ-કાયદાની

પાઠ ૭ મો.

જકી-હડીકું. પ્રાણી
શિકારી-મારી ખાનાર

સાચવણ-સંભાળ

ઊચી-વસુકી, ઉડી

અભાગીઉં-કમનશીબ
વિઆય-અચ્ચાં જણે
રમારી-બકરાં ઘેટાં ચ-

રવનાર
લવારાં બકરાનાં અચ્ચાં
ગાડરાં-ઘેરાનાં અચ્ચાં
નીરતો-નાખતો

ખાંધે-ખભે
ઝાક-બકરાં ઘેટાંને રા-
રાખવાની જમા

છાંધે-શીંગે
વાંસળી-ખેરલી
ખાવો-પીણવો

દૂંદૂ-ગજમી
કુખે-નિસતે
ખાજે-સિસ્સે
બળગતો-સંભાળતો

તકરાર-કહ્યો, ટોટો
ચાકરી-ખરદાસ
અખણુ-ઓળખાણ
વગરનું [નદમાં
મોજમાં-મજમાં, આ-

પાઠ ૮ મો.

ગોંધતો-પૂરતો
સપડાઈ-પકડાઈ [માં
બંદીખાનામાં-ફેદખાના-
કમોતે-વગર મોતે
કોતર-ગુફા
આંદની-અજવાળી રાત
ચેન-મળ, સુખ
જાધર-ખુદ્દી જગા
ખેલવું-રમવું
ફરેલ-સમજવાળી
નાદાન-રક્ત વગરનું
બલો-સારો
જક-હઠ [નાસી ગયું
સટકી ગયું-જાનામાંના
ઢેકવા-કુવા
પાદર-ગામના ઝાંપા બ-
બહારની જા
તરાપ-જાળ
મોડ-જમીનમાં ખાડો

કરી રહેવને બનાવેથી
જગા (પથુઓની)

પાઠ ૯ મો.

રિસાળ-રીસ કરનાર
ભાઇ ભડુ-ભાઇ બેન
વગેરે સગાં
દોંગ-ફેલ [યથે
પસ્તાયો-જીવને બળાપો
વેના-પીડા, દુઃખ
આડોશી પાડોશી-પા-
સેના ધરના રહેનાર
મુદલ-ખિલકુલ [ધો
પાટલુન-ખટનવળે લે-
સહેજ સહેજમાં-અમ-
સ્તો અમરતો
છેડો-પાર
બને નહિ-ફાવે નહિ
જમણ-જમવાનું
પચવામાં-હજમથવામાં
ગંદો-શીક, આળસી
ઓછું-ચોકું
ગમ્યું-પસંદ પડ્યું
ચીસ-ખૂમ
ટેવ-આદત
ભાગવવી-ખમવી, વેઠવી

પાઠ ૧૦ મો.

તાંતણે-તારે
નિર્ધાર-નક્કી
ચતન-મેહનત
અનંત-ધણોજ
ભીડયે-જાઝયો, વળગ્યો
કરના-બનાવતાં
જળ-કરોળીઆને રહે-
વાનું ધર [જય
ગભરાય-અકળાય, મું-
વણ-વિના, વગર
શરૂ કરી-ચાલુ કરી
હે? નીચે
કાગ્યો-પાર પડ્યો
કો-કોઇ
ધાર-ફલાજ, ઉપાય, ફાવ
મડ્યો-ચ્છો-વળગ્યો રહ્યો
કિંમત-ધીરજ
હેંશથી-ઉલટથી
ધીજ-સચુરી
ખંતથી-ફલટથી
ચગદા-ચરાઈ
વણમોતે-વગર મોતે
આળસ-સૂરતઈ
તજ-છોડી દઇ
લાભ-ફાયદો

કવિતાની સમજૂતી. (૧)

અ-વચ—કરોળીઓ જળ કરતાં, માંચ પડો ગભરાય, (પથુ) વણ
દોરે તાંતણે, ઉપર ચઢવા જાય.

અર્થ—કરોળીઓ પોતાની જાળ બનાવતાં નીચે પડી ગયો ને અજ-
રાતા લાગ્યો, પણ જે તુટ્યા વગરનો તાર હતો તેવડે ઉપર ચડવા જતો હતો.

(૨)

અનવય—તેણે ઉપર ચડવા માટે મહેનત શરૂ કરી, પણ પાછો
હેડે પડ્યો (ને) ફા ઘાટ ફાળ્યો નહિ.

અર્થ—તેણે જાળ ઉપર ચડવા સારું મહેનત ચાલુ કરી, પણ તાર
હેડે પડ્યો ને કાંઈ ઇલાજમાં ફાળ્યો નહિ.

(૩)

અનવય—એ રીતે ફરી ફરી એ ત્રણ વાર મંડ્યો રહ્યો, પણ તેમાં
નહિ ફાવતાં (પણ) ફરી તૈયાર થયો.

અર્થ—એમ ફરી ફરી એ ત્રણ વાર ચડ્યો ને પડ્યો તો પણ
તે મંડ્યો રહ્યો, પણ તેમાં તે ફાળ્યો નહિ તો પણ ફરીથી ચડવાને તૈયાર થયો.

(૪)

અનવય—હોંસથી હોંમત રાખી છઠ્ઠી વાર બીડ્યો, (તો) તે
ધીરજથી નીધાર જાળે જઈ પહોંચ્યો.

અર્થ—તે કરોળીઓ ઉમંગ ધરી, હોંમત રાખી, છઠ્ઠી વાર ચડવા
બાઝ્યો, એવી તેની હોંમતથી તે નક્કી પોતાની જાળે જઈ પહોંચ્યો.

(૫)

અનવય—ફરી ફરીને ખંતથી (જો) ચલ ક્યો નહિ હોત, (તો)
પગતળે ચગદાકને વધુ ખોત મરી જાત.

અર્થ—એણે ફરી ફરી લક્ષ્યથી જો મહેનત કરી હોત નહિ તો
લોકોના પગતળે ચગદાકને વગર ખોત મરી જાત.

(૬)

અનવય—એ રીતે જો માણસો, મનમાં ખંત રાખી, બાળક
તણ, મહેનત કરે (તો) અનંત લાભ પામે.

અર્થ—એ પ્રમાણે જો માણસો મનમાં હોંશ રાખી, આજસ છોડી દહને, ફરી ફરી મહેનત કરે તો તેને ધણોજ ફાયદો મળે.

પાઠ ૧૧ મો.

ચક્રભિલુ—એક જાતની રમત

કચ્છ—કાછડા, કછોટા

ભૂલયાપ—છેતરવું, ચૂક

ચક્રર—ગોળાવા. [થવી

ટપોટપ—ઝટ ઝટ

પેંતરા—પગલાં

બહાદુરી—હોંશિયારી

રમત—ગમત

વેળ—વખત

હારો—લ હનો

ગઠ—કિલ્લો

ભલુ—સોબતી, બિર

ઠાકે ર—ગરાશીએ

સરદાર—લશ્કરનો ઉપરી

સાથ—ટોળાં

આસપાસ—આજુ બા-

ચર કરી—ચાલુ કરી

અંતરે—છેર

વચ્ચે—મધ્યે

ધૂમી—ઝૂમી

સાથી—સોબતી

ગમ—તરફ, આજુ

બેર—તરફ, બાજુ

દાવ—ખેલ, રમત

પાઠ ૧૨ મો.

દહ—મજબૂત

છુટી—રજા

મિત્ર—ભાઈબંધ

ગેડીદડા—લાકડીને દડાની

દેશી રમત

લાચાર—નાહલાજ

ભાઈબંધ દોરત

છોડાચ—મૂકાય

ડગલું—પગલું

રંગ—મઝા

જામ્યો—ખીલ્યો

મઝા—ગમમત

વચન—કોલ, કબુલાત

ખાતરી—ભરોસો

સુંતું—એકલું

યાદ આવે—સાંભરે

કયાંએ—કોઈ ઠેકાણે

પીડા—પંચાત

મરણ—મરણ

ડગવા—ફરવા, ચળવા

પાઠ ૧૩ મો.

કુટુંબ—સગા, સહોદર

માલમતા—પૂજા, સર-

સામાન

સોહામણી—શોભીતી

અર્ધુ—અરધનું

સ્વાદે—તહેજતે

ભપકાદાર—દાઢવાળા

મુલક—દેશ

ગણુગણુતી—અચાજ ક-

રતી

મીઠું મીઠું—ગળ્યું ગળ્યું

છંછેડે—છેડે, અડકે

ડંખીએ—ચટકો ભરીએ

ચાહે—હેત કરે

પીઠ—વાંસો

ચકચકે—ઝગઝગે

ધાટ—આકાર

સંદર—સારો

કુટડા—રૂપાળા

માના—ખપના

ઉલટા—સામા

કોરી—કાણાંપાડી

ખગાડો—ખરાબ કરો

દુભાવોછો—દુઃખ થાય

એમ કરો

તુકશાન—ખગાડ

વલે—હાલ

નડીએ—હરકતકે કરીએ

ભલું—સારું

ખુરું-નકારું
 ડાહ્યા-શોણા
 ઉપયોગનાં-અપમાન
પાઠ ૧૪ મો.
 પુતળાં-રમકડાં
 મોજમજા-રમત ગમત
 સાળું-સગ્યાવિનાતું
 ઉલટભેર-ઉમંગથી
 અંગેડી-તાણી
 મોસાળ-માનું વિચાર
 મોળાઇ ભાઇ-મામાનો
 દિકરો
 સરખાં-પરાપર
 ગમે તેમ-ફાવે તે રીતે
 હરખાયો-ખુશ થયો
 તલપી-તૈયાર થઇ
 ઠેસ-ઠોકર
 વાગવાથી-લાગવાથી
 કકડ-ટુકડા
 ધેતલી-પેતડી
 ભાંગેલું-કુટેલું

ફૂટી-ભાગી
 હોંસભેર-હરખભેર
 રાંક-ગુનો
 વિચાર-મનસુખો
 સમજ-અક્ષલ, બુદ્ધિ
 નકાગી-ફાકટ
 ઉતાળ-ઝડપ

પાઠ ૧૫ મો.

ઢીંગલી-ચીથરાની પુ-
 નળી
 સહીઅરો-મેનપણીઓ
 સંજાપ-દુઃખ
 કલેન-ક ઓ, કંકાસ
 ચીથરાં-ગુનાં ફાટેલા
 લુગડાં
 વિવહ-લગન
 નિંદે-ખખોઇ કરે
 ખેંચાણ-પણાતણી
 કદ વેર-શત્રુતા
 બળવંતા-ઝેરાવર

તખનો-આરસો
 સરી પડયો-લપશી
 પડયો
 બરડ-ઝટ ભાગે તેવો
 પછાડીએ-અધાણીએ
 કાય-હેરાન
 પજવે-દુઃખદે, હેરાનકરે
 આધો-હર
 વેળાસર-વખતસર
 શણુગારવી-કપડા પહે-
 રાવવાં
 સસ-સાર
 દીકું-જોયું [તથી
 હળીમળીને-સંપાને, હે-
 હેન-ખર
 સુખએ-મજા, આનંદ
 મોક-દીલગીરી
 લાજ-આખર
 ઘટે-ઓછી થાય
 સત્તા-હંશાં
 લેશ-જરા

કવિતાની સમજૂતી. (૧)

અ-ચવ—હે બેન ? આપણે બંને જણ મળી, સંપી રમીએ તો સુખ
 એન (થાય) લડે રડે તો સદ્વર્તો શોક (થાય), લાજ ઘટે ને લોક નિંદે.

અર્થ—હે બેન ? આપણે બંને જણ ભાઇએન મળી, સંપીને
 રમીએ તો સુખએન થાય, પણ જો લડીએ વઢીએ તો ધણી દીલગીરી
 થાય, આખર ઓછી થાય, અને લોક બહુખોઈ કરે.

અર્થ—હે બળવંતા પરમેશ્વર આપ, અમને તું સદા સંપ આપ, જેથી (અમારા) ઘાંડ સુખમાં જાય, (અને) કદીએ લેશ (પણ) કલેશ ન થાય.

અર્થ—હે જોરાવર આપ હશ્વર! તું અમને હમેશાં સંપ આપ, જેથી કરીને અમારા દિવસો સુખમાં જાય, અને કોઈ દિવસ જરાપણ કંકાસ થાય નહિ.

(૩)

અર્થ—બાળક હજતાં મળતા હોય, કદીએ લડે રડે નહિ કોય (અને) રમે જમે ને ગીતો ગાય, (તો) માતા મનમાં રાજ થાય.

અર્થ—છોકરાં હળી મળીને રહેતાં હોય, ને કોઈને કદી લહે વહે નહિ, અને તેઓ સાથે રમી જમીને ગીતો ગાય તો મા મનમાં ધણી ખુશી થાય.

પાઠ ૧૬ મો.

બાળ-બાળક
શ્રીરામ-હશ્વરથનો દીકરો
રો, ધણુ સકિત રાણા
માણસનું નામ
કૌશલ્યા-રામની મા
પ્રધાન-મુખ્ય કારભારી
દર્પણ-આરસી
હથ્થા-મરજી [તનાં
વરેલ તરેલનાં-જાત જા-
શાં-વલખાં
મણકણી-ધ્યાન દીધું
જાકાં-અંકાં

રોણુ-રડવું
જરી-ચાલુ
ખીજવાયા-ખીડવાયા
ગેદમી-પાસામા
ધુર-મીઠું
ધીન-શાંત
મહાનામ-મેટા રાજ
હશ્વરથ-અયોધ્યાના રા-
જ, રામના આપ
જાના-ચૂપ

પાઠ ૧૭ મો.

આહણુ-વિપ
ઝુસ્સો-રીસ, કોપ

ભાગી તૂટી-જેકી તેવી
બરાબર નહિ સમ-
જાય નેવી
વિદ્યાર્થી-નિશાળે ભણુ-
તો છોકરો
મૂખ-રોડ
પુત્ર-છોકરો
જોડું-પાછડી ભાપડો,
જેજણુ
પગવાની-નવરી થઇ
ભક્તિ-ભજન [વાત
કથા-પ્રશ્ન મહિમાની
ગુજરાન-પોપણુ [મિતું
ઝોણું આવતું-હુઃખજા-

વેળાએ વેળાએ-ચારે ધ-	તોળીઓ-એક જાતનું	ખચાવનાર-ઉમારનાર
ધડાએ	જાનવર	વળે-ફરે
આધાર-આશરો, સ-	તરફડાવું-ફડફડાવું	પસ્તાઈ-મનમાં બળ પો
રોસો	મહેર-કૃપા	કરી
આંગણીમાં-પારણામાં	અભાગણી-કમનશીળ	જાન-જીવ

કવિતાની સમજૂતી.

જે માણસ વિચાર કર્યા વગર ઉતાવળથી કામ કરે છે, તે પછવાડેથી મનમાં બળાપો કરે છે, એવાં વિચાર કર્યા વગરનાં કામ ફિરવાથી સારા સારાના જીવ જતા રહે છે. (મરી જાય છે)

પાઠ ૧૮ મો.

હોશિયાર-ચાલાક
હું ફાળું-મરમી આપેએવું
ગાડ-ફેખરેખ રાખનાર
પંપાળી-હાથ ફેરવી

(સરીરે)

ખખરદાર-ખહાદુર
સરનામું-ઠેકાણું, પતો
કેળવ્યો-શીખવ્યો
રોટશન-આગગાડીને ઉ-
ભા રહેવાનું ઠેકાણું
છાપખાનાવાળા-વર્તમાન

પત્ર કાઢનાર
સિસોટી-પીસવો
મિનિટ-કલાકનો સાઠમો

ભાગ

સંદેશો-ખખર

ખોડંગતો-સંગડાતો
માયાળુ-હેનવાળો
પાળ્યો-ઉઝેર્યો
દીપડો-નાનો વાધ
છાપું-વર્તમાનપત્ર
શાખ શી-ધન્યવાદ આ-
હાદુરી
ખોડવણુ-ખદોખસ્ત
ફેકળો-નાખળો
નીમેલો-નકી કરેલો
અવાજ-સાફ
ડરતો-ખીનો. [એટલી
અપાટાખધ-એસ બેર

પાઠ ૧૯ મો.

મલો-સારો
હોયકા-બુલા
હીમણું-દેહો

રીતસર-ખરાખર, સારો
રીતે
વેગળા-ફર
તોફાની-મસ્તીખોર
છાતીવાળો-હોંઘાતવાન
દોરડું-રસી
ઠરાવ-ધારો
હિંચોળો-બુલાવે
વારો-વખત
ગરીબ-કમાલ
ઉસડું-સામું
ધ્યા-રહેમ
હસેલી-ધકેલી
ખતડી વળગાડી
પેટભરી-ભારી પેટ
પાડ-ઉપમાર

પાઠ ૨૦ મો.

માલસાહ-મુસલમાનના

મુખો-સરદાર
 સમજુતી-સખામણ
 ફરજ-દ-છોકરાં ઉંચા
 મુનો-ગંક
 તહેનાત-પામે, હજુરમાં
 ઓધો-અખતિયાર, પ-
 દવી, નોકરીની જગા
 નીમણુક-ગોઠવણ
 છોકરવાદી-આળખુદિ
 ચીતરામણ-ચિત્ર
 રેયત-પગ
 ખત-હોંશ
 ફરજ-ન-જસભા
 દેખાવડો-રૂપાળો
 હુકમ-રમાન
 ખાસ-ખાનગી
 ફરમાવશી-કહેશી
 મોઝે થદેલો-એલવાની
 છુટ-સેનારો
 અરજ-વિનંતી
 અક્ષ-કુશિર
 ખેલો-રમતો
 દીલમાં મનમાં
 બદલાઈ-ફેરવાઈ
 દીલગીરી-શેક, ઉદાસી
 કહણુ-મખત દયાવજરનો
 હૈયાનો-મનનો
 રૂ-આતલ, માદી નાંખતું

પાઠ ૨૧ મો.

ઢેકા-ટેકરા
 ઢળીઆ-ખાડા
 ધોરી-મેટ
 કે હલાં-શીઆળ
 ખે. ખારો-અવાજ
 ભોય-જમીન
 મનરાયો-અકળ યો
 તરસ-સોમ
 ખરે-સાયે
 દુવા-આશિષ
 ચલાતુ હોડાતું
 ખભે-ખાંધે
 લામ-દાયદો

પાઠ ૨૨ મો.

યડછાયો-ઓળો, છાયો
 ભાગોળ-ફરવાળો
 કિનારે-ડિ. આરે
 ધાનત-નિયત
 થોભીશ-ઉભો રહીશ
 ભ.ગ-હિસ્સો
 પાર-પણુ
 દોરતો-નાસતો
 કુદકો-ચેકડો [લિવો
 થાક ખ.વો-વિસામો
 અદેખો-દેખી ન અમાય
 એવો
 લોભી-લાલચુ

તળીએ-નીચે
 ખોળ-ખોળ
 મુખાબુ-ખોળ
 તાંકે-છત્ર, મરજ કરે

પાઠ ૨૩ મો.

ઢગ-ધુ.ારો
 ખરીદ-વેચાતું લેવું તે
 ફરકાર કાળજી. તમા
 જનેઈ-ઉપવીત, આલ-
 જી સુતગના તણુ તા-
 રતું પહેરે છે તે
 હડખાએલા-કરડવા પર
 ચઢેલા
 સંદેહ-પહેમ
 ઠાવકું-ડેકાણું
 અભડાપો-અડકાયો, અ-
 પવિત્ર થયો
 વાટમાં-રસ્તામાં
 પડારી-લપ્પ
 અચળ-નવાઈ
 મણુકારનાં-લેખવતાં
 બદલે-સાટે
 રખે-કદાપી. કાણુ જાણું
 લાગે-વળગે, થાય
 ધારી-જાણી
 શિકારી-પારધી
 અચકું-ડાકું
 ખામી-ખોડ

ઉચ્ચયાથી-ઉપાડયાથી
ખુલ્લું-ઉધાકું
ભરોસો-વિશ્વાસ

પાઠ ૨૪ મો.

ગોળ મટોળ-પૂરો ગોળ
ચટાપટા-રંગીત લીટા
છાનોમાનો-ગૂંચગૂંચ
લડતો-વડતો
પૂછીને-કહીને
ચળકતો-ઝગઝગાટકરતો
અમાડ્યું-અરાખ કર્યું
છીનચી-ખુચાચી
ચોર-છુપી રીતે બીજા-
ની વસ્તુ લઈ જનાર
બીજાનું-પારકું
રાજ-દેશનો ધણી

સળ-શિક્ષા [વાત
શિખામણ-દ્વાચદાની
ભૂત્રીશ વિલરીશ

પાઠ ૨૫ મો.

ડ્યો-બીન્ધે, બીધો
સમાતાં અંદર પેશી જતાં
નિહાળ્યું-જોયું
સંપત-પૈસા
જૂલતા-હીચતાં
પિતાની-બાપની
કુહાડી-લાકડા ચીરવાનું
હથીપાર
ભાયડો-મેટો માણસ
બહાદુર જોરાવર
શણિ-ડાહો

ધાવ-ફટકો
ભાળે-જુએ
ઝપે-દરવાજો
નીર-પાણી
તાંહી-ત્યાં
દીલે-મનમાં
ચીસ ધુમ
સૂણી-સાંભળી
બત્તા-ભારાગુણવાળાં
દેવી માતા-દેવની સ્ત્રી
શક્તિ
વદે-ખેલે
મથું હલાવી-ડોકું કુ-
ણવી
મેહોર-ઢવા
જગનાથ-પરમેશ્વર

કવિતાની સમજૂતી

૧

અન્યથા—નાનો બાળક પિતાની કુહાડી લઈ, બહાદુર (નિ) શણે
હોય (એવે) ભાયડો બન્ધો; કંઈ ચીજ ભાળે (તે પર) ધાવ કરે, (નિ) કાપે
(એમ) ખેલતો ગામ ઝાંપે તળાવે ગયો

અર્થ—નાનો છોકરો બાપની કુહાડી લઈ, જોરાવર અને ડાહ્યો
પુરૂષ હોય તેવો બન્ધો, તે કંઈ વસ્તુ જુએ લેની પર ફટકા મારે,
ને કાપે, એમ રમતો રમતો ગામને પાછરે તળાવ ઉપર ગયો

૨

અન્યથા—તાંહી માછલે જરા નીર હલાળ્યું (તેથી) બાળકે પાણી
માંહી કંઈ નિહાળ્યું, (તેથી) બાળકે ડ્યો (અને) કુહાડી તો પડી
તે ધડી ત્યાં બહું ચીસ પાડી રડ્યો

અર્થ—ત્યાં માખલાંએ કુદીને જરા પાણી હલાવ્યું તેથી તે છોકરાએ તળાવનાં પાણીમાં જોયું; તે જોતાંજ તે છોકરો મનમાં ખીધો તેથી હાથમાંની કુહાડી પાણીમાં પડી ગઈ, તે વખતે બહુ ધુમ પાડીને રડી પડ્યો.

૩

અનવય—સાદ સૂણી સદા પાણીમાં જીલતાં ને સમાતાં (હતાં તે) બલાં દેવી માતા આવ્યાં, (તે) દેવી વદે (કે) આ રૂપાની કુહાડી ભે, બાળ કહે, માતા મારી (કુહાડી) એવી નથી.

અર્થ—તેનો રડવાનો અવાજ સાંભળીને હંમેશાં પાણીમાં તરી શકનારા અને અંદર પણ રહી શકે એવાં અને સારાં દયાવળાં દેવીમા બહાર આવ્યાં ને તે બેલ્યાં કે આ રૂપાની કુહાડી ભે, ત્યારે છોકરો બોલ્યો કે, હે મા! મારી કુહાડી એવી નથી.

૪

અનવય—ખીજ વાર સોનાની લાવી બતાવી (તો) એ બાળ માયું હલાવી કહે (કે) (એવી મારી) નહિ અને તો મારી સારી કુહાડી ગમે (છે). (તે હે) બલાં માત પાણી માંહેથી કાઢી દો,

અર્થ—માતાએ ફરીવાર સોનાની કુહાડી લાવીને બતાવી, એટલે એ છોકરાએ માયું હલાવીને કહ્યું કે એ મારી નથી, અને મારી સારી કુહાડી ગમે છે, માટે હે દયાળુ મા! અને તે પાણીમાંથી કાઢી નાખો.

૫

અનવય—દેવીએ કાઢી દીધી, (તે) બાળક સાથે બોલી (કે) તને સુખ, સંપત્તિ હોજો (તે તારાપર) જગનાથ મેહેર દરે.

અર્થ—માતાએ તેની કુહાડી કાઢી આપી ને કહ્યું કે તને સુખ અને પૈસા ટકા ધણા મળજો અને તારાપર પરમેશ્વર ધણી દયા કરજો.

પાઠ ૨૬ મો.

બરપુર-બરલો. વાળો.
 દેશાવર-પરદેશ.
 વેપારી-વેપાર કરનારા
 ખૂબસુરત-રૂપાળો
 બરદાસ ચાકરી
 ચૈત્રે ટકે-ધન દોલતે.
 ખાલી-હાલો, રિનાતો
 હાલત-સ્થિતિ.
 બગડતી-ખરાબ થતી
 માલમ પડે-જણાય
 ખૂટી-ઓછી થઇ
 ઉમદા-ધણાજ સારો
 કપરા-આકરા, સખત
 હાથાર-નિરાશ, નિરૂપાય
 સુલ-સ્મિત
 દરાવ-નિશ્ચય
 સુકામે-ઉતારે
 હેયુ-મન
 પંચાળ-હાથ ફેરવતાં
 પરદેશી-ખીજા દેશના
 રહેનાર
 ચાકરી-ખરદાસ
 પરવડે-પાલવે

પાઠ ૨૭ મો.

બરાવ-સારો. ઘાટ-ખે
 કુચેલુ દેખાવું તે
 ખડખડાટ-અવાજ
 પાતળા-દુબળા

વટાવી-ઓળંગી

સંકટ-દુઃખ
 પારખી-શીકારી
 ઝરો-વહેળો, ઝરણુ
 પડકાર્યો-આળો
 શોભે-નાઈ દેખાય
 નારાજ-ચુરસે [નવા
 બડબડવા-ગમે તેમ બો-
 લજવ્યું-શરમાવ્યું
 ડુડા-કપાળા [સવું
 લલકરવું-પડકારીને બો-
 ચમકી-ચોંકી, ઝબકી
 હલમ-ફાળો
 આથિ વેધળું
 કેડો-પુઠ
 પાંચર-પાંચ જમીન
 ઝાડી-જંગલ
 ચે. પાસ-ચારે તરફ
 ફેલ એકી-વિખા એકી
 વળ્યું-ફાવ્યું
 ઝાલ્યું-પકડ્યું
 વખોડતું-નિંદતું
 બચાવ્યું-ઉભાયું
 મોહી પડી-પ્રેમ લાગ્યો
 ફ-વી-સપડાની
 વખાણવી-નારી ફ કરવી

પાઠ ૨૮ મો.

નકલ-વેશ
 ચિઆળ-કોહણ

રંગરેજ-કપડા તે પાંચડી

રંગનાર
 જરૂરી-પીળારંગનું પાણી
 ધમધમતાં-ઉનીકિના
 વાધ-ફાડી ખાનાં પાણી
 શહેર-મેટું ગામ
 મળનાયું-અકળાયું
 પાસ-રંગ એસવા તે,
 અસર થવી
 જંગલ-વન
 ડરે-ખીએ
 ચાલના-વરતવા
 પ્રાણી-જનાવર
 ગમરાશો-ડરશો
 પ્રધાન-કારભારી
 કોટ-સોટું ગાળવાની ભૂટી
 ધમધમતાં-ધણાજ ઉના
 ખુના-નુસરા
 હાલ-ચલે

પાઠ ૨૯ મો.

પિએર-સ્ત્રીના આપનું
 બર [જલસેજ
 રડ્યું ખડ્યું-કોપકળ,
 નોકલો-વેળાએ [ફરી
 ચડમડી-ચઢીજા, ચુરસો
 બારેખમ-માનવાળા
 વસી-જમણવાર
 નડવા-હેરાત કરવા

લેખવે-ગણે
મેલે ભાવે વધારે કીમતે
ખપ-જર, કામ
શેખી-પતરાણ
રક-ગરીબ
હપથોગમાં-કામમાં
માન-આખર

પાઠ ૩૦ મો.

આપકર્મી-જાતે કમાઈને
ખાનાર [ખાનાર
આપકર્મી-આપનું આપેલું
ઝોર્યાંતી-એકદમ વગર
જાણે
વરમાળ-લગનવખતે વર
ને પહેરાવવાની માળા
રાજપાટ-રાજની ગાદી
તડગધુમ-તોળ નો
અવાજ

પ્રાર્થના-સ્તુતિ

પહેરામણી-પરણ્યા પ-
છી વહુને ધેરથી આ-
વેલી બેઠ

તીર્થ-દેવની પ્રવિત્ર જગા
સવારી-એક રાજાએ
ખીજ રાજના રાજ
ઉપર લશ્કર લઈ ચ-
દાઈ કરવી તે

ભાભી-ભાઈની વહુ
વતન-પોતાનું ગામ
નોકરીમાં-આકરીમાં
તરાપ-છલંગ
ઠેકાવી-કુદાવી
ઉડાવી દીધું-કાપી નાંખ્યું
મેનાનો-લશ્કરનો
હપરી-સરદાર
સમ-વખત

હિંમત-હામ [જ
લુલુ-નીમફ મીઠું અના- [જમાં
કતેહ-જીત
દેહરામાં-મંદિરમાં, દેવ
ડંકા-નોખત
નિશાનો-ધ્વજઓ
તક-લાગ, દાવ
ઠેકડે-છલંગે
નાસ ભાગ-નાસાનાસ

પાઠ ૩૧ મો.

ખળદ-આખલો
તકુકતો-ખુમ મારતો
ચટાકિ-ગરમસ્તબાવની
ખાખોરીઆમાં-પાણી-
ના ખાડામાં
મમત-હૃદય
આગગ-પહેલાં
કુલાચ્યું-ઉપસાચ્યું

વેઠે હે-ખમે છે.
મુસ્સે-કોથે
ગળ-ચકિત

પાઠ ૩૨ મો.

સાહુકાર-શેઠ, પૈસાદાર
તળાવડી-નાનું તળાવ
ખેદરકા-ગરબ વગરનો
ખોરીઆ-ખટન
શિખામણ-ખોધ
ખરડાએલે-ખમડેલે
ખિખારી-કંગલ, ગરીબ
લપસી-ખસી
ઉપકરનું-પાડનું
યાદ-સાંભવું
ધુજતો-થરથરતો
ખાદી-ગળ પનાનું જાડું
દાપડ

ખહારાના-ગરમીના
મોડું-અસુર
રોગે-મડવાડ

પાઠ ૩૩ મો.

ખણેલા-શીખેલા
ખણેલા-વિચાર કરનાર
ખાતરી-સાખીતી
શેલો-પથરા

ખંતીલ-કમળી
અંગુલીઆ- ગતી મોટી
આંગળીએ પહેરવાનું
રૂપાનું ધરણું
રાજમાર્ગ-મોટો રસ્તો
સ્ત્રી-મધરી [ઝરો
વહેળો-વહેતા પાણીનો
હુંકડું-નળક
બાઇખંડી-દોસ્તી
જડનો-નળનો
વેપાર-રોજગાર, ધંધો
પાડેશમાં-પાસે, નળક
કાટ-પીરો
જોડો-પગરખાં
જોડવાં-પગની આંગ-
ળીએ પહેરવાના રૂ-
પ તા કરડા
જૂર-ચાલુ
ધોખી-કપડાં ધોનાર
છેક-ખીલકુચ
વસ્ત્રા-વસ્ત્રા
પુષ્કળ-ધણી
પૈસા-દેવન, પુલ

પાઠ ૩૪ મો.

મહિમા-મોટાઇ
જગપતિ-પરમેશ્વર
તરપાન-ઝાડપાન
શીતળ-દડો, ટાઢો
સરજનદાર-પેદા કરનાર
સારેના-નદી
નવરંગી-માતમાતનાં
ધાટ-ઓવારા, આરો
આવણું-ખાવાનું
જમમાં-દુનિયામાં
સરજનવ્યા-પેદા કર્યાં
સસાર-દુનિયા
ખીલતાં-ફુલતાં
ગાન-ગીત, ગાયન
શોભનાં-સારાં દેખાતાં
કરાડ-ભેખડ, નદીના
કિનારાનો જે ભાગ
ધણો ઉચો ને સીધો
આવેલો હોય તે

સિંધુ-દરિયો, સમુદ્ર
રચના-ખાવટ
રણિઆમણી-શોભીતી
નગર-શહેર
વાટ-રસ્તો
શિઆળો-ટાઢની મોસમ
ઠંડક-ટાઢક [સમમાં
ઉનાળામાં-ગરમીની મો-
નિધાર-નકી [સતુમાં
ચોમાસામાં-વરસાદની
મુલનાં-સટકતાં
મધુર-મીઠા
નાદ-શબ્દ, અવજ
સૂદ-અજવાળીયું
કળ-પ્રકાશ
વદમાં-અધારીઆમાં
દીસે-દેખાય
મેદા-સપાટ જમીન
જળ-પાણી
આંખડી-આંખ
કળા-લીલા
કળીજાય-સમજાય
સરજ-ખનાવી

કવિતાની સમજૂતી. (૧)

અ-અ-જગપતિએ જગમાં અપાર રૂઢી રચના રચી (કે ને)
સંકાર (નો) નાનાં મોટાં પ્રાણીઓ સરજન્યાં.

અર્થ—પરમેશ્વરે દુનિયામાં ઘણીજ સારી બનાવટ કરી છે, ને નાનાં મોટાં બધાં પ્રાણીઓ તેણે બનાવ્યાં છે

(૨)

અન્યથા—નવરંગી ખીલનાં ફુલ, ગાન ગાતાં પંખી, સુંદર રંગે શોભતાં, રૂપાન અને પાખ.

અર્થ—જુદી જુદી જાતનાં ફુલતાં ફુલ, ગાયન ગાતાં પંખીઓ, જાડનાં પાન અને જુદી જુદી જાતનાં પંખીઓની પાંખો મજબૂત રંગ વડે શોભે છે

(૩)

અન્યથા—મોટા પહાડ, કરાડ સિંધુ, સરિતા ઘાટ, નગરને વનવાટ આ રણિઆમણી રચના કરી છે

અર્થ—મોટા પર્વતો, બેખડો, સમુદ્રો, નદીઓ, ઓવારા, શહેરો અને જંગલોના રસ્તાની આવી શોભીતી બનાવટ પરમેશ્વરે કરી છે

(૪)

અન્યથા—શિયાળે શીતળ પવન ઠંડક સાર આપે, ઉનાળામાં સૂર્યનો તાપ નીરધાર તપે છે

અર્થ—ટાઢની મોસમમાં ટાઢો વા મારી રીતે ઠંડક આપે છે, ગરમીની મોસમમાં સૂર્યનો તાપ નહીં ઘણીજ તપે છે

(૫)

અન્યથા ચોમાસાના પાંચ વરસ વરસે છે, જાડે જુદાં જુદાં ફળ જો (અને) મોરના મધુર ના સાંમળ

અર્થ—વરસાદનાં પાંચ વરસ વરસે છે, જાડે જુદાં જુદાં ફળ જોઈ શકતાં દેખાય છે અને મોરના મીઠા સાંમળાંય છે

અન્વય—ચંદ્ર તણી કળા સુદમાં આનંદ આપે છે, (ન) વદમાં તારા તેજનો રંગ દીસે છે

અર્થ—અજવાળીઆમાં ચંદ્રનું અજવાળું મળ આપે છે અને અધારીઆમાં તારાના તેજનો રંગ શોભીતો દેખાય છે

(૭)

અન્વય—રમત ગમતને કારણે મોટાં મેદાન છે વળી જળ મહીં વેલાં ને પાન કેવાં તરતાં દેખાય છે

અર્થ—રમત કરવાને માટે મોટી સપાટ જગ્યાઓ છે અને ખાણીના તળાવોની અંદર વેલાઓ અને તેમાં પાંદડાં કેવાં તરતાં દેખાય છે

(૮)

અન્વય—(હ) ભગવાન ! (તે) જોવા આંખડી આપી સાંભળવાને કાન (આપ્યા અને) બોલવા જીભ બનાવી, (એ) બહુ કયું

અર્થ—હે પ્રભુ ! તે જોવાને આંખ આપી, સાંભળવાને કાન આપ્યા, અને બોલવાને જીભ આપી એ સાચું કયું છે

(૯)

અન્વય—દાંત સાથે ચાવજું દહ બહુ ઉપકાર કીધો (હ) સરજન-હાર (તે) કળા સરજી (તે) કળા જાય નહિ

અર્થ—દાંત અને વળી ખાવાનું આપી બહુ શુભ કીધો છે, હે મારા પેદા કરનાર પરમેશ્વર તેં જે જીવિત કરી છે તે સમજી શકાય તેમ નથી

પાઠ ૩૫ મો.

વસંત-માનખર

ઝતુ-મેાસમ

વિશાળ-મેાટા

પદ્ધત-પાંદડાં

રહોય-સારાં દેખાય

વનસ્પતિ-ઝાડપાન

છજેલ-પથરાએલી

તંબુ-કપડાનું ધર

ધળ-નિશાન

વાવટા-તોચ્છુ, નિશાન

પૃથ્વી-જમીન

કલોલ-આનંદના પોકાર

તીતર-એક જાતનું પક્ષી

ખેસ-મઝાનું, મુંદર

ધોળીને-પાણીમાં ઝે

ગાળીને

બામ-ફુલવાડી, બગીચો

ગુંબર-ગું ગું

મેર-આંખનાં ફુલ

ચાંદની-અજવાળી રાત્રી

કવિતાની સમજૂતી. (૧)

અન્યથા—વિશાળ વડપર છજેલ વેલ, જાણે તંબુ તાણેલ તે,
(અને) કેળ, નાળિએરી ને તાડ, એ ઝાડ ધળ વાવટા રૂપ છે

અર્થ—મેાટા વડના ઝાડપર પથરાએલી વેલ તે જાણે મેોટા
તંબુ ઉમેા કર્યો હોય એવું દેખાય છે, અને કેળ, નાળિએરી અને
તાડનાં ઝાડ એ ધળ અને નિશાન રૂપ હોય એમ દેખાય છે

(૨)

અન્યથા—પીળાં પાકાં પાન હોય (તે) ખરી પૃથ્વી પડે (ને)
વનસ્પતી શરીરે નવાં પદ્ધત ધરી રહોય

અર્થ—ઝાડનાં પીળાં ને પાકાં પાન હોય તે ખરીને જમીન
ઉપર પડે અને તમામ ઝાડોની ડાળીઓને નવાં પાંદડાં આવે છે,
તેથી શોભે છે

અન્યથા—કાચલ મીઠા બોલ બોલે, મેના પોપટ કલોલ કરે, તીતર, ક્યુતર (વીંગર) વિશેષ પંખી રંગ ગાય ને બેશ નાચે

અર્થ—કાચલ મધુર શબ્દ બોલે, મેના પોપટ ખુશીના પોકાર કરે, તીતર, ક્યુતર ને બીજાં ઘણાં પક્ષીઓ સુંદર રાગ ગાય ને સારો નાચ કરે

(૪)

અન્યથા—લોક કેસુડા રંગ ઘેળી ન હેળી ખેંચે, બાગમાં ધુવારા હો, (અને) ચાટા (ને) ચોક છટે

અર્થ—લોક કેસુડાના ધૂલને. રંગ પાણીમાં ઓગાળીને તેના વડે હેળાંમાં રમે, બગ્ગર અને ચોકનાં રંગ છાટે છે અને બાગમાં ધુવારા હો છે

(૫)

અન્યથા—ભમરાઓ ગુંગર કરતા, ઝાડો પર અપાર નવરંગ (અને) આંખા ઉપર મોર શોભે (અને) ચાંની ચારેકાર ખીલી (રહી છે)

અર્થ—ભમરાઓ ગુંગર કરે. ઝાડો પર અપાર જુદીજુદી જાતનાં ઘણાં રંગ ખીલી રહ્યા છે, આંખા ઉપર તેને મોર શોભે છે, અને ઘણી મજા અપે એવી અજવાળી રાત્રી ચારે તરફ ખીલી રહી છે

(૬)

અન્યથા—ગળ રવાદે શીખંડ ખાય (અને) શીતળ નીર પીએ (છે) પશ્ચિમ દક્ષિણ પવનથી શરીર સુખી થાય (છે)

અર્થ—માણસો લહેજતથી શીખંડ ખાય અને લોકો ટાઢું પાણી પીએ છે, પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશામાંથી પવન વાય છે તેથી શરીર સુખી બને છે

ગુજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૨. જો.

પાઠ ૩૬ મો.

દેકરા-ઉંચી જમીન
દિશા-બાજુ
પશ્ચિમ-આયમણી
ઉગમણી-પુર્વ
કસરતશાળા-કસરત કરવાની જગ્યા
ઝોળો-પડછાયો
ઉત્તર-પુર્વ તરફ મોંકરી ઉભા રહેતાં ડાબા હાથ તરફની બાજુ
પુર્વ-ઉગમણી
આયમણી-પશ્ચિમ
દક્ષિણ-પુર્વ તરફ મોંકરી ઉભા રહેતા જમણા હાથ તરફની દિશા
સામે-સામી બાજુએ
હાર-લાઇન ઝોળા
પડછાયો-ઝોળો
છેકજ-ખીલકુલ, તદ્દન
હરકેઈ-કાઈ પણ
કંઈ-અધરી
દીકાનાં-જોવામાં

પીઠ-વાંસો

પાઠ ૩૭ મો.

નકશો-ગામ કે દેશનો નકસો
લંબાઈ-લાંબી બાજુ
માસ્તર-મહેતાજી
રહેટ-પથર પાટી
પહોળાઈ-પોહોળું
કુટપટી-ભરીને લંબાઈ માપવાનું ઝોળર
ઝેલેરી-પાયરી, પગથી
ઝેસતા વરસ-નવા વરસ
માથીઓ-ચુના કે ચોખાના લોટથી ચીત્ર
લા ચિત્ર, ચોક
માપ-ભરત
મથાળે-ઉપર
માથ-સમાય
રસ્તો-ઉપાય, ધલાજ
ઇચિ-કુટનો ખારમો ભાગ, પૈસા જેટલી લંબાઈના જગ્યા તે ઇચ લાંબી કહેવાય

ભુસી-બગાડી
મધ્યમાં-વચ્ચમાં
થોર-એક જાતના કાંટાવાળાં ઝાડવાં ભીતો
કરા-ધરતી એ બાજુની ખાલી-ખુલ્લી
ઝેઠકા-ઝેસવાની જગ્યા
ટેબલો-મેજ

પાઠ ૩૮ મો.

નિશાન-એધાણી
ગોચર-દોરોને ચરવાની છુટી જગ્યા
આગગાડી-વરાળથી ચાલનારી ગાડી
રોશન-આગગાડીને ઉભી રહેવાની જગ્યા
આણી-લાવ્યો
ડગલાં-પગલાં
ચીતરવી-દોરવી [ઝરો
નદી-વહેતાં પાણીનો
રથક-ઠેકાણું
પાઠ ૩૯ મો.
પોપડા-પડ, બીડ

બાહુ-નદીના તળીઆ-
માં કાંપ ઠરેલી જગા
આંખાવાડી-આંખાના
ઝાડોવાળી જગા
ડાંગર-જેમાંથી ચોખા
નીકળે તે
નિચાણુ-દળતી જગા
કચારડા-ડાંગર પકવવાનાં
ખેતર

વર્ગ-કલાસ
વગડામાં-જંગલમાં
ધાસ-ચારો
વળ્યા-કૂચો
પેલીમેર-બીજી બાજુ
વહેજો-નાની નદી
દાળ-દોળાવ
દેખા-દેખતો આકાર
દહેર-શીવનું મંદિર
ધળ-નિશાન

ટાહો-ઠડો, શીતળ
મઝા-ગમત
કાંઠા-કિનારા
આલાક-હોશિયાર [ગા
વહેણુ-વહેના પાણીનીજ-
પાર-આજુ
સુગમ-સહેલું
મસ-વધારે

પાઠ ૪૦ મો.

અધિકારીઓ-કારભા-
રીઓ
હવાલદાર-ગામપર દે-
ખરેખ રાખનાર
સરકારી-રાજની મા-
લકીનું
વારાવાળા-વારા પ્રમાણે
કામ કરનાર
રાવણીઓ-ગામનો નોકર

હુંડી-ખીજે ગામથી પૈસા
મળવાનો કાગળ
ખંદોબસ્ત-ગોઠવણ
મામલતદાર-વહીવટદાર
ટપાલી-કાસદ, કાગળ વ-
હેચનાર [પનાર
દાકતર-અંગ્રેજ દવા આ-
મોસાળ-માનું પચ્ચર
ચોરામાં-ગામના અધિ-
કારીને ખેસવાની જ-
ગામાં [રી
મુખી-પટેલ, ગામનો હિપ-
હુકમ-શરમાન [સાના
ભરણાના-વેરાના, હપ-
તલાટી-ગામની વસુલાત
ઉધરાવનાર
તપાસે-જુએ
દવા-ઓસડ

ગુજરાતી બીજી ચોપડીના અર્થ.

ભાગ ૩ નો.

પાઠ ૪૧ મો.

સવાર-પ્રભાત
સોનેરી-સોનાના રંગનો

વનસ્પતિ-ઝાડપાત્રો
અંગારા-સળગતા કોલ-
સા, લાળા

ધોંધાટ-ગરબડાટ
આકાશ-મનવ
પથરાઈ-દેલાઈ

કોરો-ધારો, ધાર
ધગધગલા-ગરમાગરમ
ધધે-કામે
વળમે-લામે
ખેડુત-ખેતીકરનાર
હળ-નાંગર જમીન ખે
ડવાનું

ફકાન-હાટ
કલોલ-અ નંદ
ખીલતી-પુલતી
લહેર-લહેક
જન-માણસ
નરમ પડે-ઓછો થાય
આખરે-છેવટે
ચોતરફ-ચારે બાજુ

પાઠ ૪૨ મો.

લક્ષમણ-છોકરાનું નામ
રટેશન-આગગાડીને ઉ.
ભા રહેવાનું ઠેકાણું
તોફાન-ધણુજોરથી પ.
વન વાય તે
ટિકિટ-આગગાડીમાં બે.
સવાળી પાસ
ભરવાડ-થેડા ચરાવવાર
કપાટો-સપાટો
અકળામણ-અભરામણ
પુંકાય-વાય
ફેર-તકાવત
અગળાય-અકળામ

પ્રાણી-જીવ
ઉઠલી-ગબડી
ખચત-ઉગરત
ધસડી-તાણી
વાસ-ગંધ, સોરમ
છેક-તદન

પાઠ ૪૩ મો.

ચાક-ખડી, સફેતો
ખડીઆ-શાહી ભરવાનું
વાસણ
માંગડો-કાંકરો. ખડો
હકીકત-વિગત, વાત
સેકાઉ-ભુંજાઉ, બળું
જંતુ-જીવડા
કહાણી-વાત
રિદ્ય-દ્ય વગરનો
ચાંચવા-જમીન ખોદ-
વાનું હથીઆર
મૂલ-કિંમત
ઓછું-ચોડું
સહેલઈ-મહેનત વગર
ચુરો-છુકો
કુખાવી-ચુરાડી
કણ-રજકરણ
પીગળતો-ઓગળતો
ઝંખો-મેલો
કાલ-રેતી ને ચુનો ભેગા
કરી અક્કીમા પીસે તે
ખારીક-ઝીણું

વેહ-કાણું
છિપ્રો-કાણું
ચર-પડ [વાનું] ઓગર
પાવડા-માટી ભરી લે-

પાઠ ૪૪ મો.

કસારા-તાંબા પિત્તળના
વાસણ બનાવનાર
કચરોટ-મોટી થાળી,
તાસ
નાળચાં-ગળણી
પુષ્કળ-વધારે
ચણુ-શિરોહી
તાંબાકુંડી-તાંબાનું પહો-
ળામેનું વાસણ
ટંકશળ-નાણું બનાવ-
વવાની જગા
તોકર-ચાકર
અવાજ-સાદ, નાદ
હથોડા-લોહાની મોઝરી
ટીપે-કુટ્ટે
બેળ-બેઝ
ગાળીને-રસકરીને
ઝાંખાં-ચળકાટ વગરના
માંજીએ-ધસીએ [ધાતુ
+ લાઈ-એક જાતની
જડે છે-મળે છે
સિકા-નાણું
સરકાર-રાજ]

પાઠ ૪૫ મો.

અળકાત-ઝગઝગાટ
અળગરાં-અરડવાં, નર-
માદાના આપડા.

શિરોધ-ચંપુ
ધનામ-અક્ષિસ
વર્ગ-કલામ
રેક-એક એક
છેલ્લે-પાછાડે
મેળવણી-મેગ
તપાવે-ગરમ કરે
પીગળી-ઓગળી
વપરાય-કામમાં આવે
જાંખો-મેક્ષો
ચીજ-વસ્તુ
કટાય-કસાય
સરતું-સોંધુ

પાઠ ૪૬ મો.

કુમળું-નરમ, કુળું
ખુબળી-ખંજ, ખસ
પાણીવાટ-પાણી જવા-
નો રસ્તો
સુપડાં-અનાજ ઝાટક-
વાનું ઓગર
ઝીઝવો-એકજાતનું ધાસ
ધુપેલ-મથામાં નાખ-
વાનું તેલ
સુંવળી-નરમ

અત્તર-સુગંધી તેલ
ચરાઉ-ચરનારાં
ઉપલાણે-ઉપરની આજી
તમાકુ-એક જાતનું ધા-
સ ખીડી, તે હુકામાં
પીએ છે તે [ગા
ચરો-ધાસ ઉગવાની જ-
ઘાવામાં-ઢાંકવામાં
તદન-ખીલકુલ
દાબ-દરબં
પુળીઓ-જીડીઓ
ગંજ-દગલો
પાળેથી-કિનારેથી
ગડીઓ-ગાડો
સુગંધ-સારી વાસ
જડ-મૂળ [કુમતાં
અમરી-છોડની ઉપરના
પડા-જીડા

કુટીને-ચરીને દિારી
સુંજ-સરકટના પાંદડાની

પાઠ ૪૭ મો.

સળંગ-આખુ ને આખુ
સેંકડો-ધણા સો
રાતડીઓ-રાતી જીવાર
મહીકાંઠા-મહી નદીની
આસપાસનો દેશ
ગુચ્છો-જથ્થો
ઢેબરાં-મીઠું મરચું નાં-
ખી કરેલા રાટલા

મેળે-જાતે
વાવવાં-રોપવાં
પરાળ-ડોગરનું ધાસ
બાઝેલી-વળમેલી
પેર-કાતળી
પેડે-રીતે
લીલ-પહાડમાં રહેનાર
નાગજી-બાવટો
સામે-એક જાતનાં ધા-
સનું ખી
યેક-ચીદા કે હુંગળાના
મૂળની ગાંઠો
ખીડ-ધાસની જમીન
છડીને-ખાડીને, છોતરાં
કાઠીને
ખસલી-સુકું ધાસ
કડમ-જીવારનું ધાસ

પાઠ ૪૮ મો.

સખત-ધણી અધરી,
કદળ
હળપુણી-જમીન ખેડવા
ના ઓગરમાં લોઢા-
ની કોશ આવે છે તે
લકું-જેરાવર
એક સામઠું સાથે લાકું
ધુસરી-અળદની ખાંખ
ઉપર રહેનારે લાકું,
જીસરી
સતોપ-સાંતિ

કેવલવાળું-જેરવાળું,

તાકેદવાળું

ભાણુ-સૂરજ

વસ્ત્રો-લુગડાં

ઉત્તમ-સારાં

મજૂરી-મહેનત

ભાણુ-ખાવાનું

કોઠ-ઢોર બાંધવાની જ-

નીર-નાખું

મજબૂત-કઠણ

ચાકી જતું-નગમ થતું

સુથાર-લાકડાં ધડનાર

ભારે-વજનદાર

ચવડું-હળના નીચેના

ભાગમાં કોશની સાથે

અણીવાળું લાકડું

હોય છે તે

સડ-ધુસરી અને હળની

વચ્ચેનું લાંબું લાકડું

છડો-હળનેછેડેપકડવાનું

ખીલીજેતું હોય છે તે

તાત-ખાપ [તપન કરે

નીપજાવે-ઉપજાવે, ઉ-

જવ-પ્રાણિમાત્ર

ધરે-પહેરે

ભાવે-ખુશીથી

સહે-વેડે

ઉપકારી-ચુલુકરન રી

ખંતથી-હોંશથી

શીખ-શીખામણ

કવિતાની સમજૂતી.

(૧)

અ-વચ—રે! ખેડુત તું ખરે જગતનો તાત ગણાયો (છે અને)

તુંજ આ સમજો સસાર પાળતો જણાયો છે

અર્થ—અરે ખેતી કરનાર તું ખરેખર જગતનો ખાપ ગણાયો છે

અને આ બધા જગતનું ભરણ પોષણ કરનાર તુંજ જણાય છે

(૨)

અ-વચ—તું કપાસ, ફળ, ફુલ, ઘાસ (અને) ધાન્યને નીપજાવે

(છે તોજ) સહુ જીવ અજ ખાય (અને) જન ભાવે વસ્ત્રો ધરે

અર્થ—કપાસ, ફળ, ફુલ ઘાસ ને અનાજ તુંજ ઉત્પન્ન કરે છે, બધાં

પ્રાણીઓ અનાજ ખાય છે તે માણસો ખુશીથી કપડાં પહેરે છે

(૩)

અ-વચ—(તું) તાપ, વરસાદ મહે (અને) વળી બહુ મહેનત કરતો

(દેવાથી) શરીર લઠ્ઠુ રહે અને સદા સંતાપે કરતો ફરે છે

અર્થ (તું) વરસાદ, ટાઢને તડકો વેઠે છે ને વળી બહુ મહેનત કરે છે તેથી શરીરે ધણો બળવાળો રહેછે અને હંમેશાં શતોપથી રહેછે

(૪)

અ-વચ—ખરે ઉત્તમ ખેતી વળી તે પર ઉપકારી (છે તે કરીને) તું ખરી ખંતથી જગતને સારી શીખ દીએ (છે)

અર્થ—તું વળી જેથી પારકાના ઉપર ઉપકાર થાય એવી સારી જે ખેતી તે કરીને ખરેખર તું હોંશથી બધી દુનિયાને સારી શીખા-મણુ આપે છે કે તમે બીજના ઉપર ઉપકાર કરનાર થાઓ

પાઠ ૪૯ મો.

ડાંગર-ભાત
ટાંકણે-વખતે, ટાણે
ક્યારડા-ડાંગર પાકવાનું
ખેતર
રેાપી-વાવી
ફરતી-ચારે તરફ
લીલા હમ-ધણુજ લીલા
ઝપાટે-સપાટે
ઝીલવો-વહવો, ખમવો
સદા-હંમેશાં
બળી-ધસથી અનાજ
છુટું પાડવાની જગા
છુટા-જુદા
મરડી-કચડી

પાઠ ૫૦ મો.

ખાતર-ધાસ છાણુ વ-
જેરે કાહેશે કચરે
ખીત-વાવેતર

હુકર-શુંડ
પડછા-પાંદડાં, તોગા
તરકારી-શાક
પાકટ-પાકી
વેત-ખાર આંગળ
તાવડા-કટાઈ [સંચો
કાણુ-શેરડો પીલવાનો
સંબંધી-આખત
હકીકત-વાત
પુષ્કળ-વધારે
પેરવાળી-કાતળીવાળી
અટકાવવાને-ખાળવાને
પીલે-કચરે
વારંવાર-વારે થડીએ
હારી-પડ
ધટ-ધાડો, જડો

પાઠ ૫૧ મો.

ઉજળો-સફેદ
હસાખ-લેખે

સફેદી-ધોળાશ
નકામાં-ફાકટ
પૈસાદાર-શેઠ
રસોઈ-જમવાનું
તપેલી-પાતેલી
ચઢતા-રંધાતા
તકરાર-કળાઓ
ધીમા-શાંત
પચવું-હજમ થવું
ભાવથી-હોંશથી [ભોટ
કણુક-ચઉને બાધેભો
આકાર-ધાટ
સરખાં-ખરોખર

પાઠ ૫૨ મો.

મધમાખ-મધ ખનાવ-
નાર માખ [ખસ
વાગરી-પારંખી, પાંચમા
ધરનાર-રહેવાનું ઠાકણ

રક્ષણ-સંભાળ	[એવું	બગાડયું-ખરાબ કર્યું	રચે-બનાવે
મનહર-ખુશી	થઈએ	મચ્છા-મરજી	સરે-ચાય
તત્કાળ-તરત		જન્મ-અવતાર	અપાર-ધણાં
લટકતો-ટીંગાતો		ડંખ-આંકડો	દીસે-દેખાય
કામળો-ધાબળો		જંતુ-જીવડાં	તળે-છોડી દે
ધુડી-ધુમાડો		હુબર-કારીગીરી	તમામ-બધાં

કવિતાની સમજૂતી

૧

અન્યથા—(હે) મધમાખી તું મહેનતું (તારે ત્યાં) હુબર તણી નિશાળ (છે) મનહર મધપુડો રચે (અને) તત્કાળ રસ મુકે

અર્થ—હે મધ બનાવનારી માખી તું મહેનતું છે તારે ત્યાં કારીગરીની નિશાળ છે, તું મનને આનંદ પમાડે તેવો મધપુડો બનાવે છે અને તેમાં તરત રસ મુકે છે

૨

અન્યથા—મીઠું મધ ચુસી લઈ મીણુ તૈયાર કરે તેથી ધણાં કામ સરે (અને) તે અપાર ગુણ કરે છે

અર્થ—મીઠું મધ ચુસી લઈને મીણુ બનાવે છે, તેથી ધણાં કામ ચાય છે અને તે ધણો ગુણ કરે છે

૩

અન્યથા—(તું) નાતું સરખું જીવડું (છતાં) મોઢું કામ કરતું (જાણાય છે, અને) કાઢીને ચોકખી દીસે (છે તેથી) તમામ આળસ તળે

અર્થ—તું નાતું સરખું જીવડું છે પણ મોઢું કામ કરે છે વળી કાઢી ને ચોકખી દેખાય છે તેનો દાખલો લઈને બધા સમગ્ર માણસો આળસ છોડી દે છે

અ-વય—કાડી કરોળીઓ અને મકોડા (વગેરે) જે ઉલોગી
જવડાં કહેવાય છે તેનાં તુ પકાય છે

અર્થ—કાડી—કરોળીઓ ને મકોડા વગેરે જે મહેનતુ જીવડાં
કહેવાય છે તેનાં તુ વખણાય છે

પાઠ ૫૩ મો.

ચીકન-ચીકામ
માંજર-મરવાના માથા
ઉવરની જુલ
કુકરેકુક-મરવાનો અ-
વાજ
કુકડો-મરથો [ઠગલે
ઉકરડા છાણુ મુતરનો
શેખ-મુમલમાનની ભાત
ભાંગતું-પીલળતું
જીવડાં-જીવડો
સાફ-ચોકખા
ખડખડે-અવાજ થાય
બીકણુ-ડરકર, નરમ
છેડવા-હરકત કરવા,
અડકવા
ધસીને-જેરથી
દીપે-શીલે
ખાતરવાની-ખજવાની
રેવ-આદત

પાઠ ૫૪ મો.

ચકલી-ચક્કી
વ તુ-ચાજ
કાખરી-અટપટા રગની
રઝળી-રખડા
તલખણાં-તરણાં
તડકે-તાપે
વા-રખત
મજખુત-જેરથી
લગી-સુધી
નુકશાન-અમાડ
ભો-બીક
લાગાવે-દાવ આવે
ઓછો-ઘોડો

પાઠ ૫૫ મો.

કેશગાળી-નરન પુરના
જી

પ્રીતિ-હેત [તળાઉ
દાખડા-ઘોડાના પગનું
પાણીદાર-તેજદાર
ટટી-ઘોડાને કુદવતી
વખતે આડો પડદો
રાખે છે તે [વાળા
અણીદાર-ઝીણી ધાર-
નીમકહલાલ-ખાધેલું હ-
ક કરનાર, પ્રમાણિક
સવારી-ઘોડા ઉપર બે-
સવું તે [છે તે
દેખાય-જેમાં આવે
મરહન-ડોક
ભાંધ-સાથળ
નકર-પોલો નહિ તે
ઝપાટાખંધ-જોસભર
તીણા-અણીદાર
ભુલું-અનાજનાં કોતરો
ઝપધી-કિતાવળથી
મજલ-છેડું, પથ્થો

ચમકે-ભડકે

શરત-હેડ

જન-ધોડાને સામાન

ખ-૧-ચ કરી

લગભગ-આશરે

પાઠ ૫૬ મો.

નાળખ-ધોડાની નાળ

જડનાર

અડીઅલ-અટકી જનાર

ટુ-નાતું ધોડું

કલાગ-કહેલું કનાર

ખચ્ચ-ગળના ભાગ

ગધેડાનો ને પુછડેથી

ધોડા જેવો

હાજર-સમક્ષ, પાસે

ફર-નફાવત, ફરક

જુમખો-લુમખો

ભર-ખોખો

વણાં-ખેંચ્યાં

હો-મરખ

ખને-ચય

ખીજવાળું-હીમતવાન

માલા-હોશીઆર

તખેમે-ધોડા બાંધવાની

જાગ

પાઠ ૫૭ મો.

ગોકળગાય-એક જાતનું

લાલ છરડું

તાળવું-તાતું, ખે પરી

દોઝણ-ધુટણ, ગોઠણ

હડપચી-ડાઢી

તફાવત-ફરક

પોપચાં-આંખનું ઢાંકણ

નજર-સરત

ભવાં-મમર

રજ-ધુળ, કરતર

ખાળે-અટકાવે

વનાં-ચખત

ખોચી-ગરદન

પર-ખાણુ

ગાળે-ભાગે

ફેડ-પન

વાંસો-ખરડો

પાઠ ૫૮ મો.

છંદ્રીયો-શરીરના ભાગ,

(આંખ, નાક, જીભ,

કાન, ચામડી)

સ્વાદ-લહેજત

ધખાકો-અવાજ

મુઠ્ઠી-સોરમ લખ

આકાર-ઘાટ

વાન-સોરમ, સુમધ

ખખર પડે-માલમ પડે

વડે-ચી

મજાની-ધણી મીઠી

રીકર-ચિંતા

માન-સમજણ

પાઠ ૫૯ મો.

રંગરજ-કપડાં રંગનાર

સાલા-માણુ, સાડી

છુટ્ટી-રમ [રંમ

કીમ-એક જાતનો

ધેરા-મેલા

ખૂલતા-ખહા પડતા

ઝાંખા-આઝા

સેલાં-દોપટા નિ તેવો

ગમે તેવો-ખરડાનાં આ-

પાઠ ૬૦ મો.

ખનાત-એક જાતનું ગ-

રમ કપડું

ખાસ્તો-ટકાઉ	સુતરાઉ	શ્વાંટી-ઝીણા વાળ	સિવાય-વગર
કપડું		દોશી વાણીયા-કાપડના	તાપ-તડકો
ઢાંકણ-ઢાંકણ		વેપારી	ખાદી-મજ પનાનું દેશી
ફલાનલ-ગરમ કપડું		ભીંગડાં-પડ	જાડું કપડું
જામદાની-ઝીણામાં ઝી-		ધરજે-થરથરે	ગરજ-જરજર
ણું કપડું		વાતી-લાગતી	સારે છે-પુરે પાડે છે

ગાદરખખર.

ખીજા ધોરણની નાટ તથા અર્થ હવે પછી
તમાર થશે તેમજ હમારા તરફથી મુખજણીન
સામાન્ય ભુગોળ હિકેશન પ્રકાર વિગેરે ખડા
પાઠવાની ગોઠવાણુ કરવામાં આવશે. એ
મીનાય હમારે ત્યાંથી શાળાપંચાગી બુકસે
નાવેલો, ગાયનો, ગઝલો વિગેરે વિગેરે મળશે.

અહાર ગામના આદરપર પુરતુ ધ્યાન
આપવામાં આવશે.

મળવાનું ઠેકાણું.

નાર ઓપીસસામે મુખત.

